

Mnogobrojni su primjeri prijelaznoga romaničko-gotičkog stila koji se razvijao u drugoj pol. XIII. st. (Trogir, Split, Zagreb); među njima su osobito karakteristični obnovljeni portali zadarske katedrale te gotovo istodobni portal pulske franjevačke crkve koji pokazuje sličnu kompozitnost dekorativnoga repertoara, premda njegov način obrade ukrasa upućuje na posve definirani gotički stil.

Pretvorba romaničkoga stila u gotički najbolje se pak može pratiti u predvorju trogirске katedrale, gdje 70-ih godina Radovanov portal dovršava radionica koja je, sudeći po kapitelima i profilacijama rebara pod svodovima, bila upoznata s dekorativnim oblicima Castel del Monte a drugih apulskih spomenika Fridrihova doba. Obilježja prijelaznoga romaničko-gotičkog stila imaju portal i kapiteli dvorske kapele u Medvedgradu kraj Zagreba koju je gradio zagrebački biskup Filip 1248—53.

Slikarstvo. Freske u crkvi Sv. Mihajla kraj Stona svojevrsni su međaš ranoromaničkoga monumentalnog slikarstva. Obnovu crkve i freske u njoj dao je izvesti Mihajlo koji je krunu zetskoga kralja dobio od pape 1077; stilski, slikarije su izvedene u rustificiranoj ali osebujnoj inačici benediktinskoga slikarstva. Stonski ciklus tek je djelomično čitljiv; nesumnjivo je temeljen na ideji Grijeha (prikaz Istočnoga grijeha u apsidi) i Otkupljenja (donator s modelom crkve u ispruženim rukama i prikaz anđela koji vodi grešnika pred Posljednji sud iznad njega). Srodni su mu mladi ulomci fresaka iz Sv. Tome u Kutima nad Bokom kotorskom (Muzej u Herceg-Novom).

Od raskošnoga slikarstva dubrovačke katedrale (srušena u potresu 1667) očuvani su samo ostaci. U apsidi je nađen donji dio niza dvanaestorice apostola, bizantinizirajuće ikonografije i stila; slične su freske otkrivene u crkvi Sv. Ivana na Šipanu. Izrazitije odlike romaničke stilizacije pokazuju ostaci fresaka s prikazom Gospe između dva sveca s likom biskupa u luneti arkosolija prislonjenoga uz juž. zid dubrovačke katedrale, nastao prije 1120. Utjecaje benediktinske južnotal. ranoromaničke umjetnosti pokazuju i dijelovi fresaka u crkvi Sv. Ilije na Lopudu.

S poč. XII. st. potječu ulomci ciklusa fresaka u prostoriji na prvome katu romaničkoga zvonika Sv. Marije u Zadru. U isječcima križno-rebrastoga svoda, čiji se pojasi upiru na kubične kapitele s uklesanim slogovima imena kralja Kolomana, bila su naslikana poprsja arhanđela. Među kompozicijama na zidovima djelomično su očuvani prizori Triju mironosnica na Kristovu grobu, Oplakivanje Kristovo, te Krist u slavi sa simbolima evanđelista između dvaju parova svetačkih likova. Nad Vekeneginim grobom u kapitolu nalaze se ostaci kompozicije Navještenja istih stilskih značajki. Te se freske odlikuju posve zapadnjačkim stilom.

U crkvi Sv. Ivana i Teodora nad Bolom otkrivene su freske nastale sred. XII. st. One, međutim, obnavljaju potpun ranokršč. sadržaj kakav se nalazi i u građevini iz VI. st. nad kojom je crkva podignuta. Karakteristični su motivi pelte, sroljiki listovi, frizovi vriježa s rozetama unutar ovalnih polja, rozete koje se ponekad javljaju i drugdje u romaničkom slikarstvu (npr. donja crkva San Clemente u Rimu), a pod izravnim su utjecajem ranokršč. slikarija. Veći dio očuvanih djela monumentalnoga slikarstva hrv. romanike temelji se na uobičajenim figuralnim kompozicijama. U ikonografskome pogledu, apokaliptični Krist Sudac u središtu je romaničke crkv. dekoracije. Na temelju ostataka očuvanih ciklusa razabire se u kojoj je mjeri domaća sredina umjela preraditi stileme onodobnoga zapadnog romaničkog i s druge strane biz. slikarstva. U takvu je kompozitnom stilu bio izveden mozaički prikaz Deizisa (uništen krajem XVIII. st.) s nizom stojećih apostola ispod njega, što ga je naručila oko 1175. Stana, kći kneza Petane, prokonzula Zadra i Dalmacije. Sadržaj je toga mozaika po svoj prilici bio u reduciranu mjerilu, ali u izrazito bizantinizirajućem slikarskom izrazu ponovljen u zadarskoj crkvi Sv. Andrije u posljednjoj četvrtini XII. st. Određenu sličnost, ali uz znatniju romaničku sastavnicu, imaju i ostaci fresaka u Sv. Petru Starom, crkvi dograđenoj uz ist. stranu Sv. Andrije. Neki autori smatraju da se među slikarima zadarskih crkava iz XII. i XIII. st. vide tragovi braće *Mateja* i *Aristodija*, sinova Zorobabela iz Apulje, koji su kao vrsni zlatari i slikari djelovali u Zadru i u unutrašnjosti Bosne; T. Arhidakon ih spominje kao heretike Crkve bosanske.

Vjerojatno su iz istoga doba freske prvoga sloja u sjev. apsidi Sv. Krševana, od kojih se u konhi očuvao lik Kristov između Sv. Benedikta i nepoznata sveca, a u donjoj zoni još osam svetaca od kojih su bolje očuvani Sv. Kuzma i Damjan; na njima se uočava utjecaj montecassinske benediktinske umjetnosti. Mladi sloj fresaka u istoj crkvi mogao je nastati obnovom nakon križarskoga pustošenja Zadra 1204; freske pokazuju iz-

KRIST BLAGOSLIVLJA,
freska u apsidi katedrale u Zadru

RASPELO IZ GALIŽANE

